

Гарна О.О.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Особливості уяви та її розвиток в дошкільному та молодшому шкільному віці

Уява, як психічний процес, привертає до себе увагу з боку дослідників в області психології протягом багатьох років, а саме з того часу, коли у науково-

му просторі народилась наука психологія – у 1879 році. Проблема уяви і її розвитку належить до мало вивчених у психології, хоча відтоді уяву намагається дослідити не одна психологічна школа. Провідну ж роль в дослідженні цього процесу займає саме вітчизняна психологія, в якій вивчення сутності й розвитку уяви пов'язують, передусім, з роботами Л.С. Виготського [2,3].

Сучасна ж психологія приділяє невинуватано мало уваги вивченню цього процесу, адже доведено, що уява є невід'ємним компонентом творчої діяльності, а тому й життєдіяльності повноцінної особистості. Сьогодні соціальні, політичні, технічні, наукові, екологічні умови мають невід'ємний вплив на розвиток особистості, зокрема на розвиток її психічних пізнавальних процесів, в тому числі – на уяву. Тому перед сучасною психологією постає завдання, що направлене на більш глибоке вивчення уяви і процесу її розвитку з урахуванням сучасних новоутворень людства і умов його розвитку. Звісно, уява, як і решта пізнавальних процесів формується на протязі всього життя людини, але найбільш стрімкий розвиток цього процесу спостерігається саме в період дитинства. Вивчення механізмів і особливостей її розвитку саме в дитинстві, є важливим завданням не тільки психології, але й педагогіки, адже для формування творчої, повноцінної особистості, з самого дитинства необхідно приділяти значну частину уваги розвитку уяви.

За результатами теоретичного огляду літератури [1, 2, 3, 5, 6, 7] і останніх публікацій [4,8], присвячених проблемі уяви та її розвитку в період дошкільного та молодшого шкільного віку, ми сформулювали такі висновки:

1. Уява – це психічний пізнавальний процес, що полягає в створенні нових образів на основі елементів, наявних в досвіді людини. Механізмами цього процесу є комбінування або акцентування.

2. Розрізняють мимовільну і довільну, відтворюючу і творчу, абстрактну і конкретну уяву, а також фантазію і мрію.

3. В залежності від впливу уяви на людину розрізняють такі основні функції уяви: пізнавальна, емоційна та виховна, крім того в психології виділяють ще декілька функцій уяви: керування іншими психічними і фізіологічними процесами, формування внутрішнього плану дій, планування та програмування діяльності.

4. Механізм розвитку уяви – механізм інтеріоризації, що забезпечують формування вищих, довільних форм уяви.

5. Розвиток уяви в дошкільному і молодшому шкільному віці тісно пов'язаний із розвитком мовлення, з формуванням пізнавальних здібностей дитини, її загальним інтелектуальним розвитком, зі становленням її особистості у тісному взаємозв'язку з грою і навчанням, відповідно.

6. Уява дошкільника вперше виявляється у своїх вищих, довільних формах саме під час ігрової діяльності, але носить більш відтворюючий, ніж творчий характер; уява молодшого школяра, формуючись у навчальній діяльності, набуває дійсно творчого характеру.

На підставі отриманих висновків ми можемо вказати напрями подальшого емпіричного дослідження процесу уяви:

1. Вивчення впливу сучасних телевізійних та комп'ютерних технологій на розвиток уяви дітей.
2. Порівняння особливостей розвитку уяви учнів звичайних шкіл та шкіл, де впроваджена система розвиваючого навчання.
3. Вивчення особливостей уяви вихованців дитячих будинків.
4. Вивчення взаємозв'язку між рівнем розвитку уяви та інших пізнавальних процесів.
5. Порівняння особливостей уяви дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, що відвідують творчі гуртки, та тих, що їх не відвідують.

Література:

1. Возрастная и педагогическая психология. Учебное пособие для вузов для студентов пед. институтов. Под ред. проф. А.В. Петровского. – М.: «Просвещение», – 1973. – 288 с.
2. Выготский Л.С. Психология. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008с. (Серия «Мир психологии»).
3. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: Кн. для учителя. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
4. Карабаєва І. І., Карасьова К. В. Взаємозв'язок уяви, гри та навчання в дошкільному віці // Обдарована дитина. – 2008. – №10. – с. 51-55.
5. Крысько В. Г. Общая психология в схемах и комментариях: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2009. – 256 с.: ил. – (Серия «Учебное пособие»).
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2008. – 713 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
7. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности. Учебное пособие для вузов. – М.: Школа-пресс, 1995. – 384 с.
8. Тітов І.Г. Творча уява молодшого школяра: її критерії та функції у навчальній діяльності // Обдарована дитина. – 2008. – №10. – с. 56-60.